

ŽMOGAUS TEISĖS LIETUVOJE (2005)

Rėmėjai: Jungtinių Tautų vystymo programa ir Lietuvos Respublikos Seimas vykdamas projektą „Parama įgyvendinant nacionalinį žmogaus teisių rėmimo ir apsaugos veiksmų Lietuvos Respublikoje planą“

Tyrėjų grupė: A. Čepas, P. Ragauskas, R. Jurka, K. Jovaišas, A. Gutauskas, R. Paužaitė, R. Matulionytė, I. Mačernytė-Panomariovienė, L. Beliūnienė, E. Kavoliūnaitė, J. Malinauskaitė, L. Kietytė, S. Mališauskaitė-Simanaitienė, J. Misiūnas, S. Gečėnienė, G. Sakalauskas, M. Lankauskas, A. Želvyš

Parengtoje mokslinėje studijoje apžvelgiama ir analizuojama žmogaus teisių apsaugos sistema Lietuvoje, išeitinė pozicija pasirenkant apibendrintas Lietuvos aktualijas, nacionalinės teisinės sistemos principus. Šioje žmogaus teisių sistemos analizėje galima išskirti dvi stambias struktūrinės dalis – bendrų visiems visuomenės nariams žmogaus teisių analizę (atskiri studijos skyriai skiriami teisei dalyvauti valdant šalį ir kitaip tvarkant viešuosius reikalus; teisei į teisingą teismą; teisei į privataus gyvenimo neliečiamumą; teisei į informaciją; teisei į nuosavybę; autorių teisėms ir gretutinėms teisėms; teisei į darbą; teisei į sveikatos apsaugą; teisei į sveiką aplinką; vartotojų teisėms) ir atskirų visuomeninių grupių narių žmogaus teisių (atskiri studijos skyriai skiriami vaikų teisėms; moterų teisėms; neįgalųjų teisėms; pagyvenusių žmonių teisėms; nusikaltimų aukų teisėms; asmenų, kuriems apribota laisvė, teisėms; tautinių mažumų teisėms; seksualinių mažumų teisėms; pabėgėlių teisėms) nagrinėjimą. Kartu reikia atkreipti dėmesį į tai, kad ne visiems šioje studijoje aptariamų žmogaus teisių apsaugos klausimams skiriami atskiri skyriai. Kai kurios žmogaus teisių apsaugos problemos pagal savo pobūdį ir prasmę negalėjo būti nagrinėjamos atsietai nuo kitų žmogaus teisių apsaugos klausimų, todėl tokių problemų analizė atsikartoja daugelyje kitų sudėtinių studijos dalių. Pavyzdžiui, teisės į gyvybę klausimai aptariami skyriuose „Teisė į sveikatos apsaugą“, „Vaiko teisės“ ir kt., teisės į laisvę apsaugos klausimai aptariami skyriuose „Teisė į teisingą teismą“, „Asmenų, kuriems apribota laisvė, teisės“ ir kt. Matyt, ryškiausiai šį teiginį iliustruojantis pavyzdys – teisė į lygybę, kurios analizei skiriama dėmesio beveik visuose šios studijos skyriuose.

Kiekvienos atskiros šios studijos temos analizėje taip pat sąlyginai galima išskirti dvi pasikartojančias sudėtines dalis: pastarųjų metų pasiekimų užtikrinant nagrinėjamų žmogaus teisių apsaugą aptarimą ir probleminių atskirų žmogaus teisių apsaugos klausimų analizę. Nors pastarieji metai Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje buvo reikšmingi stiprinant žmogaus teisių garantijas, buvo žengta ištis daug svarbių ir progresyvių žingsnių žmogaus teisių apsaugos plėtros linkme, bendru autorių sutarimu, laimėjimų apžvalgai buvo nuspręsta skirti ne daugiau kaip penktadalį kiekvieno studijos skyriaus apimties. Tokią autorių poziciją lėmė suvokimas, kad pati studija visų pirma skirta kritiniam egzistuojančios padėties vertinimui. Kartu, atsižvelgiant į tai, kad studija buvo pristatoma ir anglų kalba, daugiau dėmesio buvo skiriama tiems Lietuvos Respublikos žmogaus teisių apsaugos srityje sprendimams, kurie galėtų būti laikomi „geros praktikos“ pavyzdžiais kitoms valstybėms.

Didžiąją dalį šios studijos turinio sudaro Lietuvos Respublikos teisės aktų analizė. Visų pirma – teisės norminių aktų, kuriuose aiškiausiai atspindima valstybės pozicija žmogaus teisių apsaugos klausimais, žmogaus teisių apsaugos sistemos raidos tendencijos ir poreikiai. Tačiau studijoje jokiū būdu neapsiribojama tik šių oficialių dokumentų nagrinėjimu. Daug dėmesio skiriama teisės taikymo klausimams: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, kitų teisminių institucijų praktikai. Siekiant identifikuoti problemas, su kuriomis susiduriama realizuojant teisės norminiuose aktuose įtvirtinamas žmogaus teises, taip pat buvo konsultuotasi su daugiau nei 70 praktikų – atskirų temų ekspertų.

Publikuota: Žmogaus teisės Lietuvoje. Vilnius, 2005; Human Rights in Lithuania. Vilnius, 2005.